

MAKSATUSHAKEMUS, VÄLIRAPORTTI/LOPPURAPORTTI

Hanke: Haapaveden Haapajärven ekologisen tilan tutkiminen ja parantaminen, kunnostusosio

Hakija: Haapaveden kaupunki

Avustuspäätös: **POPELY/2357/2020** 23.12.2021, muutoshakemus 10.11.2022

Tämän Haapaveden kaupungin hankkeen viimeisen kunnostusosion valvonnasta, raportoinnista, työnjohdosta ja tiedottamisesta vastasi Pyhäjoen vesistö ry, jolle hanke annettiin tehtäväksi saattaa loppuun. Hanke on yhdistykselle ensimmäisiä. Hankkeen kohde on Haapaveden kaupungissa oleva Haapajärvi (Kirkkojärvi) ja sen valuma-alueita osana Pyhäjoen vesistöaluetta. Hankkeen toteutuksen lähtökohtana on ollut Haapajärven ekologinen tila, joka on tyydyttävä, kun EU-direktiivin mukaan ekologisen tilan tulee viimeistään 2027 olla vähintäänkin hyvä. Hankkeen kunnostusosiossa on pyritty parantamaan vesistönsuojelurakentein ja vesikasvillisuutta niittäen Kirkkojärven ekologista tilaa. Hanke on kattanut myös Kirkkojärven ekologisen tilan kartoituksen ja tiedottamisosion alueen viljelijöille.

1. Tehdyt toimenpiteet

- Hanke on saatu päätökseen ekologisen tilan tutkimisen, parantamisen ja kunnostuksen osalta. Hanketta toteutettiin 2020–2023 välisenä aikana. Vuosi 2023 oli muutoshakemusten viimeinen vuosi, jossa toteutettiin kunnostusosiota.
- Hankeajana toteutettiin Haapajärven ekologisen tilan tutkiminen ja parantamistoimenpiteiden määrittely. Konsulttityön suoritti julkisen kilpailutuksen jälkeen VAHANEN ENVIRONMENT OY. Hankeen aikana kunnostusosiossa tehtiin useita konkreettisia vesistönkunnostustoimia, kuten kosteikoita, laskeutusallas ja vesikasvillisuuden niittotöitä.

Lista tehdyistä toimenpiteistä sisältäen vuoden 2023

- **Vesikasvillisuuden niittotyöt Kirkkojärvestä kesäisin vuosina 2021, 2022 ja 2023**
- **Haapaveden Haapajärven valuma-alueen maatalouden vesien- ja ympäristönhoidon neuvonta, ProAgria Oulu, vuosi 2021**
- **Pitkäperän kosteikon rakentaminen, Maansiirto Jyräki Oy ja muut toteuttajat 2021–2022**
- **Mustikkaajan valuma-alueelle rakennetut kolme kosteikkoa 2022. Työ jäi hieman kesken, syynä syksyn sateet. Toteutettiin loppuun heinäkuussa 2023.**
- **Pajulanojan laskeutusaltaan rakentaminen v. 2022.**
- **V. 2023 toteutettu seuraavat toimenpiteet: Kirkkojärven vesikasvillisuuden niitto 6/2023–9/2023, Kosteikoiden tarkastuskierros 6/2023 ja Mustikkaajan kosteikoiden viimeistely kaivinkoneella 7/2023.**

2. Saavutetut tulokset

Niittotoimenpiteillä vesikasvillisuutta on poistettu Haapajärvestä vuosien 2021–2023 välisenä aikana vuosittain noin 30 hehtaarin alueelta. Niitossa keskityttiin 95 % kaislan poistoon. Muita niiton ohessa poistettuja vesikasveja olivat järviruoko ja kortteet. Vesikasvillisuuden on todettu vähentyneen niitetyiltä alueilta. Avovesialuetta on järvessä nyt riittävästi ja osittaista umpeen kasvamista on saatu

hillittyä. Järven läpi kulkevan Pyhäjoen virtaama on saatu paremmin noudattamaan lyhintä reittiä. Niittotyöllä on myös ollut ja on vaikutusta kaupungin maisemakuvaan. Vesikasvillisuuden kasvua ei saatu kuitenkaan kokonaan poistettua ja voidaan olettaa, että järven umpeen kasvua tapahtuu myös jatkossa. Kirkkojärven läpi virtaava Pyhäjoki tuo koko ajan lisää ravinnerikasta kasvupohjaa vesikasvillisuudelle. Niittotyöt tulivat maksamaan 698 €/ha.

Kuva Niittotyöt

Kuva Niittoalueet ja läjityspaikat

Maatalouden vesien- ja ympäristönhoidon neuvonnan tavoitteena on ollut vaikuttaa maatalouden toimijoiden asenteisiin. Neuvonnan merkityksen huomaa Haapaveden alueella hankeosion jälkeen, koska vastaperustelulle Pyhäjoen vesistö ry:lle on tullut Haapaveden alueelta useita yhteydenottoja, joissa on ehdotettu vesistönkunnostustoimenpiteitä. Muilta kuntien alueilta näitä yhteydenottoja on tullut selvästi vähemmän. Perustetun yhdistyksen yksi tavoitteista on myös jatkossa tämän hankeosion aikana luotua materiaalia hyödyntäen tiedottaa Pyhäjoen valuma-alueen muiden kuntien maataloussektorin toimijoita.

- Pitkäperän kosteikko (pinta-ala noin 4 ha) toimi kesään 2023 moitteettomasti. Virtauksen hidastuessa kiintoaine laskeutuu suunnitellusti kosteikkoon. Kosteikko toimii niin sanotusti vettä kierrättävänä kosteikkona, joka palauttaa veden takaisin Piipsanojaan. Heinäkuussa 2023 tarkastuskäynnillä ilmeni, että pumppukaivossa oleva pumppu oli irronnut kaivon valmistajan pumppupedistä. Pumppaus jouduttiin keskeyttämään. Vika johtuu kaivon valmistajan heikosta pedistä ja odottaa korjausta toimittajan puolelta. Kosteikon ohijuoksutusta on jouduttu tekemään 7–9.2023. Mikäli toimittaja ei ota vastuuta, Haapaveden kaupunki korjaa kaivon pumppupedin omana työnä ennen talvea.
- Mustikkaajan kosteikoiden viimeistelytyöt saatiin tehtyä 2023 kesän aikana. Viimeisimmällä kosteikolla (kosteikko 1) ennen Kirkkojärveä käytiin heinäkuussa 2023 viimeistelemässä kaivinkoneella kosteikon penkereitä, jotka olivat jääneet tekemättä 2022 vuoden syksyllä johtuen kovista vesisateista. Kosteikon penkat olivat sateessa pehmentyneet niin, että konetyötä ei voitu suorittaa loppuun.

Kosteikon 2. tarkastuskäynnillä havaittiin, että kosteikon alivesikynnys oli hieman murtunut

kevättulvien aikana, tulva ja jäät olivat siirtäneet muutamia kiviä. Kivestä tehty alivesikynnys korjattiin käsivoimin tarkastuksen yhteydessä.

Tarkastuskierroksella käytiin myös kosteikolla 3. Siellä tarkastuksen yhteydessä huomattiin, että jäät olivat liikuttaneet muutamaa patokiveä, joka oli alkanut aiheuttamaan eroosiota. Maanomistajan kanssa sovittiin, että hän käy nostamassa traktorilla muutaman peltokiven lisää kyseiseen kohtaan omana työnä peltotöiden yhteydessä. Kosteikot sopivat erittäin hyvin maisemaan ja parantavat myös maalaismaiseman idylliä. Kosteikoilla huomattiin myös heinäisorsia ja taveja, jotka olivat todennäköisesti löytäneet kosteikot pesimäpaikaksi. Kaikki rakennetut kosteikot auttavat veden viivytyksessä ja keräävät ravinteita. Mustikkaajan kosteikoiden yhteispinta-alaksi tuli yhteensä noin 0,7 ha

Kuva Mustikkaajan kosteikko 1

- Pajulanojan laskeutusallas on toiminut moitteettomasti ja keväällä 2024 tarkastetaan kertyneen sedimentin paksuus ja mikäli allas on täyttynyt, tyhjennetään sitä koneellisesti.

3. Kustannukset

- Kustannukset aikavälillä 1.6.2021-31.10.2022 ovat olleet yhteensä 165 158 €. Vastikkeeton työn osuus yhteensä koko hankkeen aikana vuonna 2021 5932,50 € ja vuonna 2022 3210 €.

- Avustuseriä on 12.2.2022 mennessä maksettu 2 kappaletta seuraavasti: 28 075 € 30.11.2021 ja 95 794 € 11.11.2022
- Kustannukset yhteensä vuodelta 2023: **30 840 € sisältäen vastikkeettoman työn (2687 €)**

4. Jatkotoimenpiteet

Hankkeissa valmistuneitten kosteikkojen ja laskeutumisaltaan toimivuuden tarkastelua ja huoltoa jatketaan Haapaveden kaupungin omana työnä. Hankkeessa jäi yksi kosteikko (kosteikko 4) toteuttamatta johtuen maanomistajasta. Kosteikkoon on valmiit suunnitelmat olemassa. Tarkoituksena on päästä toteuttamaan kosteikko Pyhäjoen vesistö ry:n hankkeissa. Hankkeesta tuotettua materiaalia tullaan hyödyntämään koko Pyhäjoen vesistön valuma-alueella. Kirkkojärven niittäminen jää Haapaveden kaupungin päätettäväksi jatkossa. Niittäminen edesauttaa Kirkkojärven tilaa monella tapaa ja parantaa samalla kaupungin vesistöalueen maisema-arvoa, mutta yläpuoliselta alueelta valuu ravinnerikasta vettä Kirkkojärveen koko ajan eli vesikasvillisuus jatkaa kasvamistaan. Tulevaisuudessa olisi kuitenkin järkevää pitää järven virtausalue puhtaana vesikasvillisuudesta järven umpeenkasvamisen estämiseksi. Pyhäjoen vesistö ry parantaa yläpuolisen valuma-alueen tilaa vesistönkunnostus hankkeilla. Toivottavina tuloksina, myös Kirkkojärveen laskevan veden ravinnerikas vesi vähentyy.

5. Hankkeen rahoitus

• Kanteleen Voima Oy	20.000 €
• Puhuri Oy	5.000 €
• Pyhäsalmi Mine Oy	5.000 €
• Piipsan Tuulivoima Oy	14.313 €
• <u>Haapajärven yhteisen vesialueen ok.</u>	<u>2.000 €</u>
Yhteensä	46.313 €
- Vastikkeetonta työtä yhteensä hankkeen aikana 609,5 h ja rahallisena arvona 9 142,50 €.
 - Niittotyöhön käytetyt veneet toimitettiin hankkeelle Haapaveden kaupungin puolesta.
 - Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen osuus hankkeesta enintään 75 % avustuksen käyttötarkoituksen mukaisista hyväksyttävistä kustannuksista.

6. Viestintä

- ProAgria Oulun tuottamat työpaketit, jotka suunnattiin viljelijöille: alkukartoitus, tiedotuspaketti, pienryhmätoiminta, tilakohtainen vesienhoidon neuvonta ja raportointi.
- Sosiaalinen media facebookissa vuonna 2023 (Haapaveden kaupunki, Pyhäjoen vesistö ry ja ProAgria Oulu VENE/VYYHTI hanke)
- Pyhäjoen vesistö ry:n tuottama esite
- Lehtijutut Haapavesi-lehdessä: 2.3.2023, 22.6.2023 ja 13.7.2023
- www.pyhajoenvesistory.fi
- www.haapavesi.fi
- Pyhäjoen vesistö ry:n hallituksen kokoukset

7. Hankkeen onnistumisaste

Hankkeen onnistumisastetta voidaan pitää hyvänä. Onnistumisastetta laskee hieman Mustikkaojan kosteikoiden toteutunut pinta-ala. Kosteikot olisi pitänyt pystyä toteuttamaan suurempina ja saada suhteeseen Mustikkaojan yläpuolisen valuma-alueen kanssa. VAHANEN ENVIRONMENT Oy:n tekemä selvitys ekologisesta tilasta oli laadukas ja siitä saatiin Kirkkojärven tilasta runsaasti tietoa. ProArgria Oulun tekemä aineisto ja koulutukset olivat informatiivisia ja niitä voidaan käyttää hyödyksi myös jatkossa. Kirkkojärven niittotyöt sujuivat rutiinilla. Pitkäperän kosteikon pumppukaivon rakenneratkaisu oli huono. Muutostyöllä pumppukaivo saadaan korjattua. Hankkeella saatiin parannettua Kirkkojärven ekologista tilaa. Myöhemmin tutkimusten perusteella selvinnee, ovatko tehdyt toimenpiteet olleet riittäviä Kirkkojärven vesistön hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.

10.10.2023 Haapavedellä

Haapaveden kaupungin tekninen johtaja Teemu Niemimäki